

Die Haghe

Juli 2016
126e jaargang nr. 4
verschijnt 6 x per jaar

Beschermvrouwe H.K.H. Prinses Beatrix

VRIENDEN VAN HET HAAGS HISTORISCH MUSEUM

Van de voorzitter

Op zaterdag 16 april namen wij met diverse andere instellingen op historisch gebied deel aan de Dag van de Haagse Geschiedenis. Een niet meer weg te denken evenement, dat jaarlijks wordt georganiseerd door het Haags Gemeentearchief. Vijf leden van ons bestuur bemanden bij toerbeurt onze stand op het 'festivalterrein' op het Plein en trotseerden zonder morren de winterse lentekou. De belangstelling voor de geschiedenis van onze stad was er niet minder om en ook de 'kraam' van Die Haghe had veel aanloop. Het is een van de manieren om de rijke geschiedenis van onze mooie stad onder de aandacht te brengen; en vooral: het lidmaatschap van een vereniging die zich daar - men mag gerust zeggen: vrijwel dagelijks - mee bezighoudt.

Overigens was de datum van 16 april uitstekend getimed. Het was die dag nog maar net honderd jaar en een dag of wat geleden dat het toen in het op 3 maart 1945 verwoeste Paleis van Justitie aan het Korte Voorhout gevestigde Gerechtshof 's-Gravenhage op 15 april 1916 een (rechts)historische uitspraak deed in een belangwekkende zaak waarin de vraag centraal stond wie eigenaar is van de Hofvijver: de Staat der Nederlanden of de gemeente 's-Gravenhage? Die vraag hield verband met de voorgenomen gedeeltelijke demping van de Hofvijver ten behoeve van de aanleg van de huidige Hofweg en had de (niet alleen juridische) gemoederen al zo wat een decennium lang beziggehouden. Mr. Seerp Gratama schreef er een doorwrochte verhandeling over in ons Jaarboek 1906 (blz.464-488) en kwam daarin tot de con-

clusie dat de eigendom bij de Staat berust. Dat oordeelde ook de (eveneens in het toenmalige Paleis van Justitie gevestigde) Haagse rechtbank in zijn vonnis van 15 april 1913. Maar de gemeente ging in hoger beroep en met succes. Het gerechtshof kwam met uitvoerig gemotiveerde (rechts) historische beschouwingen tot het oordeel dat de gemeente eigenaar is. De Staat liet het er niet bij zitten en ging op zijn beurt in cassatieberoep bij de Hoge Raad, toen gevestigd in het 'Hondehok' aan het Plein. Die hakte in 1918 in deze Haagse *cause célèbre* de juridische knoop door. Maar daarover een volgende keer. De vraag wie eigenaar is van de Hofvijver zou namelijk wel eens een van de vragen kunnen zijn van de Haagse Historie Quiz waarmee in september het magazine *Haagse Historie* wordt gelanceerd. Hieronder leest u daar meer over. Mede namens het bestuur wens ik u een mooie - en mét onze zomerevenementen: Haags Historische - zomer

Henk Grootveld

AGENDA

21 augustus

Elfde Johan de Witt lezing, 'Moorden met woorden', in het Haags Historisch Museum

27 augustus

Zomerexcursie naar Rotterdam

PostNL
Port Betaald

Haagse Historie

In het Ledenbericht van maart kondigde onze vorige voorzitter Florus Wijenbeek al de komst aan van een algemeen historisch tijdschrift voor alle Hagenaars. Het nieuwe (kwartaal)blad over de geschiedenis van Den Haag begint nu vorm te krijgen en heeft als naam *Haagse Historie*. De redactie onder leiding van Bas Kromhout is druk bezig met de inhoud van het eerste nummer. Het zal 'fascinerende verhalen' bevatten over het verleden van Den Haag en de omliggende gemeenten.

Onze vereniging is nauw bij dit mooie project betrokken met de inbreng van bestuurslid Lex van Tilborg en erelid Michiel van der Mast als redactieleden en onze voorzitter als lid van de Kerngroep, die de uitgave van het blad heeft voorbereid.

Om de introductie van het blad tot een succes te maken is inmiddels een publiciteitscampagne ontwikkeld. Onderdeel daarvan zal zijn een Haagse Historie Quiz, die geplaatst zal worden in het wekelijks verschijnende blad *De Posthoorn* en op de website, www.haagsehistorie.nl De winnaar zal na een finale ronde op 24 september bekend gemaakt worden in een grote publieksbijeenkomst in de Bibliotheek aan het Spui. Tijdens deze finale zal ook het magazine *Haagse Historie* worden gelanceerd. Overbodig te zeggen dat het tijdschrift op geen leestafel van een Die Haghelid zal mogen ontbreken.

Activiteiten

Aanmelden:

activiteiten@haagsegeschiedenis.nl

Na ontvangst van uw bijdrage op rekening NL49 INGB 0000 0717 91 t.n.v. Geschiedkundige Vereniging Die Haghe zal uw deelname worden bevestigd.

Elfde Haagse Johan de Witt lezing

Standbeeld van Johan de Witt op de Plaats

geen passieve ontvangers waren, maar zelf pamfletten schreven, drukten en verkochten om hun stem te laten horen. Het politiek debat dat voortvloeide uit deze publicaties bleek de grote innovatie van het Rampjaar 1672. Voor het eerst beschreven burgers uit verschillende steden en provincies zichzelf als één politieke actor. Zij vonden zelfs een nieuw medium uit: de gedrukte petitie. Met zijn onderzoek naar pamfletten plaatst Reinders zowel de politieke cultuur van de 17de eeuw als de moord op de gebroeders De Witt in een nieuw daglicht.

Nu Die Haghe en de Vrienden van het Haags Historisch Museum zijn samengegaan, hoort ook de Johan de Witt lezing tot de activiteiten van onze vereniging. Deze lezing vindt jaarlijks plaats op een zondag ter herdenking van de sterfdag van de gebroeders De Witt (20 augustus 1672), dit jaar op zondag 21 augustus.

De lezing staat deze keer in het teken van het Rampjaar 1672 en heeft als titel 'Moorden met woorden'. De spreker Michel Reinders deed onderzoek naar de stortvloed aan pamfletten die de Republiek der Verenigde Nederlanden in 1672 overspoelde. Historici hebben altijd aangenomen dat deze pamfletten bestonden uit overheidspropaganda, bedoeld om 'het volk' op te hitsen. Reinders laat echter zien dat 'gewone mensen'

(1979) promoveerde in 2008 aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op zijn proefschrift over het Rampjaar 1672. In 2010 verscheen bij Uitgeverij Balans de handelseditie: *Gedrukte Chaos. Populisme en moord in het Rampjaar 1672*. In 2013 verscheen bij uitgeverij Brill *Printed Pandemonium. Popular Print and Politics in the Netherlands 1650-72*. Reinders werkte daarvoor als freelance journalist voor diverse kranten en bladen. Tegenwoordig werkt hij als speechschrijver bij het ministerie van Financiën.

NB Deze activiteit is ook toegankelijk voor introducés.

Datum: zondag 21 augustus

Aanvang: 11.00 uur (ontvangst met koffie of thee vanaf 10.15 uur)

Duur: ca. 1 uur

Locatie: Haags Historisch Museum, Korte Vijverberg 7

Kosten: gratis voor leden; introducés 7,50 euro.

Aanmelden: zie boven (onder 'Activiteiten')

Zomerexcursie

De jaarlijkse zomerexcursie komt er weer aan!! Dit jaar brengen wij een bezoek aan de grootste gemeente van Zuid-Holland: Rotterdam. Ongetwijfeld bent u bekend met deze stad, maar wij zijn erin geslaagd een gevarieerd programma samen te stellen waardoor u anders naar deze stad zal gaan kijken.

Het dagprogramma bestaat onder meer uit de volgende onderdelen: wij verzamelen om 10.00 uur op het Stationsplein voor het Centraal Station van Rotterdam. Vandaar maken we een korte wandeling naar de Luchtsingel (een nieuw voetgangersgedeelte tussen Rotterdam-Noord en Rotterdam Centrum) waar wij een rondleiding zullen krijgen.

Daarna worden wij verwacht bij het Timmerhuis aan het Rode Zand voor een kopje koffie met iets erbij. Hier zal een gids ons 'meenemen' naar het nieuwe Museum Rotterdam. Na het museumbezoek is er een wandeling van ca. 15 minuten naar een restaurant aan de Oude Haven voor de lunch. Na de lunch zal een bezoek aan de Markthal en de beroemde Kubuswoningen gebracht worden. Naar verwachting is het programma omstreeks 17.00 uur afgelopen.

NB Deze activiteit is ook toegankelijk voor introducés.

Datum: zaterdag 27 augustus

Aanvang: 10.00 uur

Locatie: Stationsplein voor het Centraal Station van Rotterdam

De Luchtsingel in Rotterdam

Kosten: 45 euro per persoon
Aanmelden: zie boven (onder 'Activiteiten')
Wij raden u aan voor deze excursie makkelijke schoenen aan te trekken.

Die Haghe Prijs 2016

De Geschiedkundige Vereniging Die Haghe reikt om de twee jaar de Die Haghe Prijs uit voor een origineel, spraakmakend boek en/of scriptie over Den Haag. Een onafhankelijke jury, bestaande uit Henriette van Aartsen-Warsen, Jan Hein Furnée, Maarten Schenk als voorzitter en Phil Swenker als secretaris beslist. Hieronder volgt de Longlist (in willekeurige volgorde), in september volgt de Shortlist en op de Najaarsledenvergadering van 8 oktober - noteert u vast de datum - zal de Die Haghe Prijs 2016 worden uitgereikt.

Longlist Die Haghe Prijs 2016

100 jaar Edith Stein College 1915 - 2015 / [redactie : John Swildens, Marry Remery-Voskuil, Peter Motzheim et al.]. - [Den Haag] : Edith Stein College, 2015. - 171 p.

Hier woonden wij. Hoe een stad zijn joods verleden herontdekt / Wim Willems en Hanneke Verbeek. - Amsterdam : Prometheus, 2015. - 383 p.
Zoektocht naar sporen van joodse families die in de periode 1900-1942 op de Harstenhoekweg in Scheveningen woonden.

Elie Saraber. Bescheiden architect van naam / Stephan van Berkel. - [s.l.] : [s.n.], [2014]. - 75 p.
Geschiedeniscriptie over het werk van de Haagse architect Saraber.

Mauritshuis. Het gebouw / Quentin Buvelot; met bijdr. van Koen Ottenheim, Johan de Haan en Margriet van Eikema Hommes. - Zwolle : Mauritshuis/Waanders, cop. 2014. - 304 p.
Complete geschiedenis van het Mauritshuis, verschenen t.g.v. de heropening op 27 juni 2014.

De gebroeders Verveer. Haagse meesters van de romantiek / Christiaan Lucht, Sara Tas, Edward van Voolen (et. al.). - Zutphen : Walburg Pers, cop. 2015. - 128 p.
Uitgave t.g.v. de tentoonstelling over deze Haagse schilders in het Joods Historisch Museum.

Weg! Ontsnapt aan de Duitse bezetting / Danny Verbaan. - [Schiedam] : Scriptum, cop. 2014. - 159 p.
Reconstructie van de vlucht van 46 Nederlanders met de reddingsboot Zee-manshoop vanuit Scheveningen naar Engeland

Maison Kelder. Het huis van de hazelnoot

/ Danny Verbaan. - [Schiedam] : Scriptum, cop. 2014. - 319 p.
Geschiedenis van de Haagse banketbakkerij die bekend staat om zijn hazelnootgebak.

Een wereld die er niet meer is... De stichtingen Rosenburg en Bloemendaal in de oorlogsjaren / Corry van Straten. - [Utrecht] : Uitgeverij de Graaff, cop. 2015. - 336 p.
Publicatie over de geschiedenis van bewoners en personeel van de beide psychiatrische instellingen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Het belang van het Binnenhof. Twee eeuwen Haagse politiek, huisvesting en herinnering / Diederik Smit. - Amsterdam : Prometheus/Bert Bakker, 2015. - 344 p.
Ook verschenen als proefschrift Leiden.

Cécile en Elsa, strijdbare freules. Een biografie / Elisabeth Leijnse. - Breda : De Geus, cop. 2015. - 638 p.
Dubbelbiografie van twee Haagse aristocratische zussen.

Bleek van begeerte. Winkelarchitectuur in Den Haag / auteur : Botine Koopmans, redactie : Dick Valentijn. - Den Haag : Gemeente Den Haag, Afdeling Monumentenzorg en Welstand, cop. 2014. (VOM-reeks ; 2014, nr. 1)
Jubileumuitgave 30 jaar VOM-reeks 1984-2013.

Kasino aan het Plein. De bezetting van Sociëteit De Witte in de Tweede Wereldoorlog / Henk Ambachtsheer. - [Den Haag] : De Nieuwe Haagsche, [2015]. - 132 p.

Lijnenspel. 150 jaar tram in de Haagse regio / Maurits van den Toorn. - [Den Haag] : HTM, 2014. - 180 p.
Jubileumuitgave met terug- en vooruitblik.

Spelen en zingen in de Oude Kerk van Scheveningen. Orgels, organisten en de zingende gemeente 1765-2015 / Heleen B. van der Weel en Bert den Hertog. - Den Haag : De Nieuwe Haagsche, cop. 2015. - 160 p.
Publicatie t.g.v. het 250-jarig bestaan van het orgel in de Oude Kerk.

Achterhaald en hernemen. 250 jaar Rooms Katholiek Wees- en Oudeliedenhuis in Den Haag, van 1764 tot 2014 / [hoofdred. : Marry E.M. Remery-Voskuil]. - Den Haag : Rooms Katholiek Wees- en Oudeliedenhuis, 2014. - 271 p.
Jubileumuitgave over de geschiedenis van het RKWO met bijdragen over de betekenis van organisaties op het gebied van sociale hulpverlening.

Tentoonstelling

Joods Den Haag

Van 2 juli t/m 13 november is in het Haags Historisch Museum een tentoonstelling die in vogelvlucht de rijke Joodse geschiedenis van onze stad laat zien. Dat verhaal begint in de 17de eeuw, wanneer zich voor het eerst Portugese Joden in de Hofstad vestigen, gevolgd door groepen Joden uit Duitsland en

De Portugese Synagoge (coll. Joods Historisch Museum)

Oost Europa. In de tentoonstelling worden portretten getoond van vooraanstaande Joden uit de 17de en 18de eeuw, o.a. een monumentaal schilderij van Francesco Lopes Suasso, die als financier Willem III's invasie van Engeland mogelijk maakte. Ook is er aandacht voor de uitsluiting van Joden in deze tijd. Den Haag vormde een positieve uitzondering op andere Hollandse steden: sommige (niet zo aanzienlijke) gilden lieten namelijk wel Joden toe.

In de tentoonstelling wordt natuurlijk aandacht geschonken aan de monumentale Portugese Synagoge aan de Jan Evertstraat uit 1724. Er worden enkele bijzondere 18de-eeuwse objecten getoond die oorspronkelijk in gebruik waren in deze synagoge, waaronder een prachtig, kleurrijk Teba-kleed en liturgisch zilver. Ook de voormalige Grote Synagoge in de Wagenstraat (nu moskee), gebouwd in 1844, komt aan bod.

In de 19de eeuw nam het aantal Joodse inwoners sterk toe: van 1.900 in 1810 tot 17.000 vlak voor de Tweede Wereldoorlog. In de tentoonstelling is er aandacht voor verschillende thema's die in deze periode speelden: emancipatie, de opkomst van Joodse industriëlen en grootwinkelbedrijven als Maison de Bonneterie en Gazan, de

oprichting van Joodse liefdadigheidsinstellingen en het bloeiende Joods-Haagse verenigingsleven van voor de oorlog. Ook wordt ingegaan op de ontwikkeling van de Joodse buurt en het ontstaan van een Joodse gemeenschap in Scheveningen.

Zoals bekend werd de Joodse gemeenschap tijdens de Tweede Wereldoorlog gedecimeerd. Van de 17.000 Haagse Joden werden er meer dan 12.000 vermoord in concentratiekampen. Aan de hand van brieven, foto's en andere documenten wordt getoond hoe tijdens de Bezetting de anti-Joodse maatregelen Haagse Joden steeds verder in het nauw dreven en uiteindelijk uitmondde in de massale deportatie van de Joodse gemeenschap. Dagboekfragmenten laten zien hoe Joodse Hagenaars deze ingrijpende gebeurtenissen beleefden. Bijzonder is ook een korte amateurfilm van een van de laatste Joodse huwelijksinzegeningen in de synagoge in de Nieuwe Molstraat.

In het laatste deel van de tentoonstelling vertellen Joodse Hagenaars over het naoorlogse en hedendaagse Joodse leven in Den Haag. Er is aandacht voor het jeugdverenigingsleven, het religieuze leven en voor de bekende koosjere levensmiddelenzaak Mouwes, die van 1948 tot 1993 gevestigd was in de voormalige Joodse Buurt.

Naast stukken uit het Haags Gemeentearchief en de eigen museumcollectie zijn bijzondere voorwerpen te zien uit de collecties van de Haagse Liberaal Joodse Gemeente, de Nederlands Israëlietische Gemeente Den Haag en verschillende particuliere collecties. Ook geeft het Joods Historisch Museum een groot aantal objecten in bruikleen.

Bij de tentoonstelling worden activiteiten georganiseerd, zoals lezingen, wandelingen door de voormalige Joodse buurt (door Gilde Den Haag) en excursies naar de Liberaal Joodse Synagoge en de Joodse Begraafplaats. De tentoonstelling en activiteiten kwamen tot stand in samenwerking met de Stichting Joods Erfgoed Den Haag.

Nieuwe leden

Mevrouw T. Bekker, mevrouw I. van den Beld, de heer B. Bertels, de heer J.H. van Bockel en mevrouw M. van Bockel-Geelkerken, de heer P.P. Oostveen, de heer T.H. Secreve en de heer D.R. van Vlaanderen.

Het bestuur van Die Haghe is als volgt samengesteld:

Voorzitter
mr. H.C. Grootveld

Secretaris
drs. J. Zwaanswijk

Penningmeester
ir. E.B. de Vries

Leden
hr. C.J.M. Burger
drs. L.A.F.H. van Tilborg
mw. drs. J.M. de Vries
mw. E. Zantvoort

Secretariaat
Sonoystraat 51
2581 VJ Den Haag
e-mail: secretaris@haagsegeschiedenis.nl

Financiën
Storting op giro 71791
(IBAN: NL49 INGB 0000 0717 91)
t.n.v. Geschiedkundige Vereniging Die Haghe

Info ledenadministratie en opgave nieuwe leden
ir. E.B. de Vries
Margrietstraat 9
2555 PT Den Haag
ebdevries@xs4all.nl

Redactieadres Ledenbericht
Balistraat 32
2585 XT Den Haag
e-mail: michielvdmast@gmail.com

Redacteur Ledenbericht
drs. W.M. van der Mast

Website Die Haghe:
www.haagsegeschiedenis.nl

Jaarboek Die Haghe
Voor aanwijzingen auteurs en inzenden van kopij:
V.L.C. Kersing, Dienst Stadsbeheer Afdeling Archeologie,
Postbus 12651, 2500 DP Den Haag, tel. 070-3536633, e-mail victor.kersing@denhaag.nl

Contributie/Opzegging
Bij opzegging van het lidmaatschap in de loop van het verenigingsjaar blijft de contributie voor dat jaar verschuldigd. Zie Statuten op website Die Haghe.